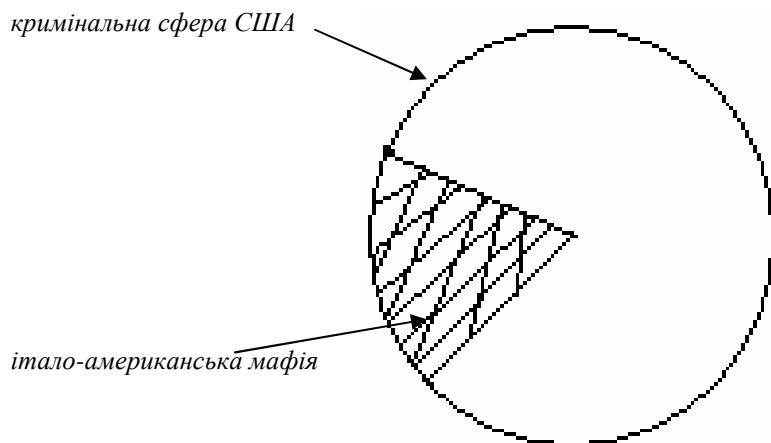

О.Л. Клименко,
кандидат філологічних наук, доцент;
М.Л. Бакалінський,
студент
(Запорізький національний університет)

ФРАЗЕОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ THE MOBSPEAK ЯК СКЛАДОВОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО СОЦІОЛЕКТУ США

У статті розглянуто корпус фразеологізмів *the Mobspeak*, своєрідної мови італо-американської мафії, з позиції інтроспективного підходу. Окрім цього, з метою більш глибокого розуміння мовної картини світу представників італо-американської мафії, проведено компаративний аналіз фразеологізмів *the Mobspeak* з фразеологізмами української та російської мов.

Перш, ніж почати викладення матеріалу, зробимо деяке уточнення щодо використання термінів кримінальний соціолект США та the Mobspeak (*the Mob* – італо-американська мафія та *speak* – говорити), складової частини кримінального соціолекту США, що використовується виключно представниками італо-американської мафії. Кримінальна сфера США має власну мову, яка називається кримінальний соціолект США. Але кримінальна сфера неоднорідна, вона є прикладом креалізації, тобто змішання різних культур, оскільки до її складу входять представники різних народів (латиноамериканці, росіяни, італійці та ін.). Італо-американська мафія є лише складовою частиною всієї кримінальної сфери США, і тому говорити про кримінальний соціолект США, як про єдине цілісне поняття, мати при цьому на увазі лише ту його частину, що входить до тезаурусу італо-американської мафії, буде помилкою. Це можна показати за допомогою малюнка (мал. 1):

Мал. 1

У західній лінгвістичній науці, щоб уникнути такої помилки, винайшли наступне рішення: мову кримінальної сфери як єдиного поняття називають the underground language (кримінальний соціолект), або cant (кент) [1: 183] (тут і надалі переклад наш, М.Б.), а ту його частину, що використовується саме у середовищі італо-американської мафії – the Mobspeak [2]. Тому, щоб уникнути непорозуміння, ми будемо називати мову кримінальної сфери США – *кримінальний соціолект США*, а своєрідну мову італо-американської мафії – *the Mobspeak*.

Взаємозв'язок особливостей культури народу або соціальної групи та фразеології – одна з найбільш актуальних проблем сучасного мовознавства. Дослідження цього питання дозволяє розглядати мову як суспільне явище, яке, згідно з положенням теорії ізоморфізму мовних та соціальних структур, є дзеркальним відображенням культури тієї групи людей, яка є носієм даної мови.

У сучасній лінгвістичній науці існує два принципово різних розуміння національної специфіки фразеологічних одиниць (надалі ФО). У першому випадку національно-культурна специфіка певного явища виділяється відносно іншої мови. Такий підхід можна назвати порівняльним. У другому випадку мова йде про уявлення носіїв мови щодо національної маркованості тих чи інших одиниць власної мови без зіставлення з іншими мовами. Цей підхід називається інтроспективним [3: 40]. Наше дослідження буде проводитися з погляду інтроспективного підходу, оскільки предметом чинної наукової праці є корпус фразем *the Mobspeak*. Але вкрапель порівняльного аналізу не можна буде уникнути, тому що для виділення специфічних властивостей ФО *the Mobspeak* їх потрібно буде порівнювати з фразами російської, української та англійської мов. Мета даної роботи – проаналізувати ФО та виявити, у чому полягає національна специфіка *the Mobspeak* з погляду її носіїв.

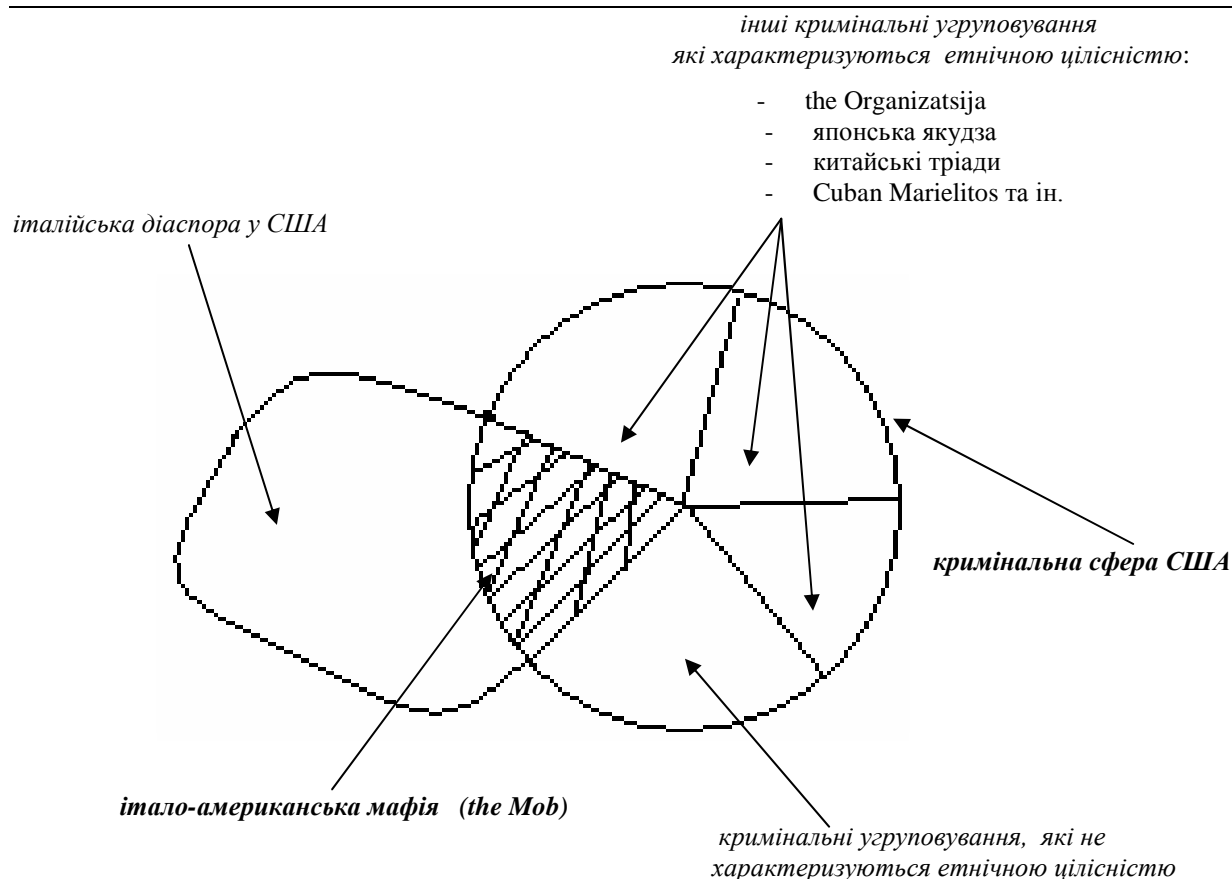
Дослідження фразеології певної мови є цінним здобутком, тому що фразеологізми завжди якоюсь мірою відбивають світогляд народу, суспільний лад та ідеологію своєї епохи [4: 108]. Фразеологічна система будь-якої мови є не просто багатою частиною лексики, вона є носієм національно-культурної специфіки. Це

виявляється, в першу чергу, в унікальності фразем кожної мови, а як результат – у відсутності абсолютних еквівалентів у різних мовах. Розглянемо такий приклад: відома англійська фразема *don't teach your grandmother to suck eggs* та українська *не вчи вченого їсти хліба печеного*. В основі обох ФО лежить однакова концептуальна метафора – наставляти досвідчену людину у тому, що вона дуже знає та вміє, тобто у них співпадають прагматичні компоненти. Окрім цього, вказані ФО несуть у собі сатиричний відтінок, тобто виконують лудичну функцію [5: 97]. Але план вираження зовсім різний: кожна з наведених фразем апелює до особливостей, властивих лише своїй країні – це семантими, що позначають процес: пити яйця (*to suck eggs*), їсти хліб печений, а також лексеми, що позначають осіб: бабуся (*grandmother*) та *вчений*.

У роботі Н.А. Оніщенко ми зустріли такий погляд, що фразеологізми зі специфічною соціальною маркованістю представлені у мові у меншій кількості, аніж цього достатньо для визначення всієї ідиоматичності як національно та культурно забарвленої [6: 324]. На нашу думку, вказане ствердження знижує та недооцінює всю важливість дослідження культурно або соціально маркованої фразеології. Фразеологія є джерелом пізнання мовної, концептуальної та національної картини світу тієї групи людей, які оперують цими фраземами. Говорячи про фразеологію *the Mobspeak*, необхідно враховувати наступний момент: італо-американську мафію, яка є його носієм, можна розглядати не тільки як малу соціальну групу з власними особливостями, традиціями та звичаями; неможливо не враховувати той факт, що італо-американська мафія являє собою ще й етнічну групу, оскільки майже всі її представники є вихідцями з острова Сицилія або з материкової Італії. Вказані соціально-етнічні особливості, згідно з положенням теорії ізоморфізму мовних та соціальних структур, відображаються *the Mobspeak*. Це, у свою чергу, є ще більш складним для декодування та аналізу інформації. Тому як доказ зазначеної нами думки наведемо фразу Р. Тренча: *вивчати мову певної групи людей означає вивчати їх самих – їх звичаї, традиції та культуру* [7: 31]. У свою чергу вказану особливість можна екстраполювати й на інші кримінальні угруповування, що відрізняються етнічною цілісністю, наприклад, *the Organizatsija* (російська мафія у США), японська якудза, китайські тріади, *Cuban Marielitos* (кримінальний синдикат, який складається з емігрантів з Куби та інших латиноамериканських країн) та ін., але вони не є об'єктом нашого дослідження. Малюнок 2 вдало відображає зазначені особливості.

Говорячи про ФО як відображення національної картини світу, слід розмежовувати фразеологізми, які набувають ролі культурних стереотипів, та випадки, коли в їхньому плані виражений присутній компонент, що відсилає читача до категорій культури [8: 232]. Тобто, якщо компонент плану змісту ФО відсилає читача або науковця до категорії культури, називаючи ті чи інші аспекти, властиві носіям певної мови, то ФО, що виступають у ролі культурних стереотипів або, точніше, етнічних стереотипів [9: 6], є своєрідними візитними картками мови. Знання та вміння знайти в тексті такі ФО мають велике значення для роботи з окремими фрагментами творів, тобто на рівні мікроконтексту. За фраземами, що виконують роль культурних стереотипів, можна визначити, про що йдеться у тексті. Наведемо приклади. Так, знайшовши у мікроконтексті ФО *моя хата скраю, нічого не знаю* або *про вовка промовка, а він тут як тут*, ми можемо відразу здогадатися, що мова йде про українську культуру, оскільки вищевказані ФО є етнічними стереотипами саме українського народу. Це, у свою чергу, свідчить про те, що етнічні стереотипи та їх відбиття у мові викликані розбіжностями в системі цінностей різних культур.

Тепер розглянемо цю думку у контексті ФО-культурних стереотипів кримінальної сфери США, точніше італо-американської мафії. Італо-американська мафія є малою соціальною групою з певним набором законів, правил, які відображаються у фраземах кримінального соціолекту США. Такі ФО як *to get smb out in the open*, *Saturday night*, *to make one's bones in the Family business* та *to go the mattresses* відносяться до кримінального соціолекту США, тобто, це – культуроніми. Але після проведення семантичного аналізу вказаних фразем, ми виявили, що ФО *to get smb out in the open* [10: 441] та *Saturday night* [11: 279] описують злочинну діяльність, притаманну не тільки мафіозі, але й звичайним злочинцям: *Saturday night* – це певний час, коли бандити ходять на справу. Цей вираз було запозичено зі сленгу наркоманів, де він має наступне значення – **вживання наркотика час від часу** [12]. У результаті запозичення значення було змінено: *вживання наркотика час від часу – час, коли йдуть на справу*. Подібна фразеологічна одиниця, на наш погляд, обрана не випадково. *Saturday night* – суботній вечір (суботня ніч) – час, коли охорона більшості установ і складів іде додому, тобто це ідеальний час для злочинців на проведення своїх операцій. ФО *to get smb out in the open* – означає *виманювати кого-небудь за межі притону, щоб вбити*. Тобто це фраземи, у яких план змісту має компонент, який віднось їх до кримінальної субкультури США, а план вираження такого компонента не має, тому для того, щоб ознайомитися із семантикою вищевказаних ФО, потрібно або прочитати авторський коментар, або звернутися до спеціалізованого словника.

Мал. 2

А ось ФО *to make one's bones in the Family business* та *to go the mattresses* описують процеси, притаманні виключно італо-американській мафії, тобто відносяться саме до *the Mobspeak*.

Фразема *to make one's bones in the Family business* – означає *бути офіційно прийнятим до кримінальної сім'ї* [10: 63]. Ключовою складовою цієї фраземи є компонент *Family business* – фінансова активність кримінальної сім'ї [10: 53], який став основою для утворення всієї ФО *to make one's bones in the Family business*. Кримінальні угруповування італо-американської мафії прийнято називати родина (англ. *Family*) та писати це слово з великої букви (*Family*). У семасіологічному ракурсі вказана фразема є своєрідним комплексним знаком комплексної номінації, тобто вказує на екстралінгвістичну дійсність опосередковано, через переосмислюване значення, яке, у свою чергу, описується регулярними значеннями окремих компонентів, що входять до складу ФО. Цей процес можна розділити на п'ять ланок у наступній послідовності [13: 19]: мовна форма (фразема *to make one's bones in the Family business* є достатньо прозорою) – семантика окремих лексичних компонентів (всі компоненти вказаної фраземи доповнюють один одного, утворюючи загальне значення ФО) – значення фразеологічного прототипа (такий прототип описує складову семантему зазначеної ФО – *to make one's bones*, точніше лексема *bones*, яка має значення – *fully, completely (to be frozen to the bones* [14]) – фразеологічний денотат (саме значення ФО: *to make one's bones in the Family business* – *бути офіційно прийнятим до кримінальної сім'ї*) – фрагмент дійсності (процес, що позначається вищевказаною фраземою, є невід'ємним у діяльності італо-американської мафії). Тут, до речі, можна згадати про зауваження вченого Чітра Фернандо (Chitra Fernando), що фразеологізми – поняття інституціоналізовані, а їх коннотація носитиме сталий, скоріше соціокультурний характер [6: 324]. Зазначимо також, що етнічний стереотип виходить з національного характеру тому, що останній, як сукупність об'єктивних характеристик, зумовлює певну їх гіперболізацію у процесі формування етнічного стереотипу у свідомості етносів [6: 6].

Інша ФО, що є своєрідним культурним стереотипом італо-американської мафії – *to go the mattresses* – залягати на матраці [10: 103]. У цьому випадку план вираження дуже точно передає семантику фраземи: це операція з ліквідації конкуруючої сім'ї, під час якої навпроти місця зустрічі хрещених батьків кримінальних сімей орендується квартира; в ній знаходиться група озброєних мафіозі. Вони підставляють під вікна столи, кладуть на них матраци, та лежать на них, оскільки чекати іноді доводиться дуже довго [10: 103]. Звідси і назва цієї операції.

Культурна значимість ФО *to make one's bones in the Family business* та *to go the mattresses* вища, ніж у ФО *to get smb out in the open* та *Saturday night*, оскільки в їх структурі присутня символна складова [3: 45]. Культурна значимість ФО може збільшуватися за рахунок наявності у ФО саме символної складової. У роботі Н.Д. Арутюнової вказується на більш високий семіотичний статус символу у порівнянні з образом [8: 157–158]. Це пов'язано з тим, що символ є більш доступним для сприйняття з погляду культури. Значимість символів у ФО обмежена сферою мови. Аналізуючи фраземи *the Mobspeak*, нами були виділені деякі ключові символи італо-

американської мафії. Так, наприклад, лексема *Family* в групі фразем *to make one's bones in the Family business, the Family business, Family retainer, Family coffer* та лексема *the Mob* – кримінальний синдикат, мафія у ФО *to be in the bed with the Mob* та *the Mob Union*. Визначивши символічну складову, зрозуміти значення значно легше, ніж у випадку, коли символ не виділяти. Розглянемо детальніше вищенаведені ФО. Фразама *Family retainer* позначає людину або близьку до кримінальної сім'ї, або яка певний час працювала на неї і після відходу від справ оселилася неподалік від маєтку хрещеного батька [10: 85]. Зрозуміти семантику цієї фраземи, окрім символічного компонента *Family*, допомагає літературне значення лексеми *retainer* – васал [15]. ФО *Family coffer* позначає грошовий фонд кримінальної сім'ї, зароблений від протизаконних діянь [16: 183]. Як і у випадку з вищевказаною ФО, семантику фраземи *Family coffer* окрім символічного компонента *Family*, допомагає розкрити літературне значення лексеми *coffer* – сундук, *особл.* грошима [15].

Перейдемо до аналізу ФО з компонентом *the Mob*. Особливу увагу потрібно звернути на ФО *to be in the bed with the Mob* – до її складу входить метафора *to be in the bed with*, але її слід розуміти не буквально – вступати у близький фізіологічний зв'язок, а фігурально, у причинно-наслідковому зв'язку – бути у близьких стосунках. Таким чином, ФО *to be in the bed with the Mob* означає – *бути у добрих стосунках з представниками організованої злочинності* [16: 221]. ФО *the Mob Union* означає *з'їзд ватажків різних кримінальних сімей* [16: 229]. Для більшої завуальованості може використовуватися лише другий компонент цієї фраземи – *the Union: I heard that was the Union deal, got some work rules changed, some money paid in for workers health benefits* [15: 229]. Таким чином символізм ФО і робить її національно-культурною, або, в нашому випадку, соціально-маркованою.

Однак символи можуть бути не тільки соціально маркованими, але й розповсюджуватися на інші семіотичні системи. Так, сема *ass* використовується не тільки у *the Mobspeak (half-ass wiseguy)*, а, наприклад, і у соціоетнолекті Black English (*clown-ass nigga, fake-ass nigga* та ін.). Окрім вказаних прикладів, мовна одиниця *ass* широко використовується як автономна лексична одиниця у *Standard American English* у значенні *A dull, heavy, stupid fellow* [17] – нудна, кремезна людина. Слід зазначити, що сема *-ass* несе у собі частково негативний відтінок з елементами глузування.

Розглянемо ФО *half-ass wiseguy*. Це вкрай груба характеристика людини; запозичена зі сленгу робітників. ФО *half-ass wiseguy* використовується не стільки з метою образити респондента, скільки принизити його:

- 1) It wasn't worth it, just to play backgammons with some *half-ass wiseguys* [18: 50];
- 2) One of them was drunk, and I recognized him as a *half-ass wiseguy* from NY [18: 92].

Відносно фраземи *half-ass wiseguy* зазначимо, що вона не має певної культурної асоціації і тому ми не можемо розглядати її як *культурний символ*.

У концепції А.А. Потебні неоднократно згадувалося, що, розкриваючи образний стрижень мовного вираження, можна встановити погляди народу в ту чи іншу епоху [13: 14]. У контексті *the Mobspeak* такою семою є *mafioso*. Вона знаходилася в узусі гангстерів США першого покоління (1890-ті. – 1930-ті рр.), оскільки це були перші емігранти із Італії та Сицилії, які використовували у мовленнєвих актах лексичні одиниці, що й на батьківщині. Сема *mafioso* входить до складу сематем *capo-mafioso* [10: 322] та *Mafioso chief* [10: 199]. Такі одиниці ще називають історичними реаліями [18: 17]. У сучасному *the Mobspeak* вказані одиниці є архаїзмами, замість них використовуються *capo* [18: 64], *Mafia leader* [10: 282].

Дуже часто правильність інтерпретації значення ФО заважає присутність в іншій мові фраземи, яка має схожий план вираження. Щоб уникнути непорозуміння та помилок, потрібно вдатися до лінгвокультурологічного аналізу, за допомогою якого можна виділити з культурного змісту ФО культурно значуще розуміння реалій, що набули символічної функції [13: 14]. Наведемо приклад: схожі за планом вираження російська ФО *куй железо пока горячо* та ФО *the Mobspeak to strike the ore* мають абсолютно різний план вираження. ФО *to strike the ore* означає натрапити на якусь деталь (під час розслідування) [19: 307]. З когнітивної точки зору вказана фразама базується на метафорі *ore – знахідка*. За нашими спостереженнями, до складу цієї метафоричної моделі, згідно зі списком метафор Дж. Лакоффа [20], входять наступні відповідності:

А) *ore* (англ. *Залізна руда*) знаходиться —> знахідка має на увазі щось приховане в надрах землі

Б) *ore* видобувають із землі —> знахідку роблять, тобто натрапляють на щось

Як видно зі схеми, у ФО *to strike the ore* імплікована алюзія до гірничої справи, яка схожа з процесом знаходження за суміжністю.

Перейдемо до аналізу ФО *куй железо пока горячо*. З когнітивної точки зору вказана фразама базується на метафорі: користуватися моментом – ковальська справа. Зазначена метафорична модель включає наступні відповідності:

А) моментом потрібно —> метал потрібно ковати швидко, поки він розпечений користуватися швидко

Б) вдало не використаний —> вчасно не викований метал перетворюється на неопрацьовану брилу момент веде до втрати шансу на що-небудь краще

Таким чином, проведений компаративний аналіз ФО різних мов вдало продемонстрував, що навіть при схожому плані вираження, фраземи різних мов мають різне значення, апелюючи до різних образів, що і підкреслює їх національно-культурну особливість.

Національно-культурна семантика може бути обумовлена певною фольклорною специфікою. Наприклад, ФО *the Mobspeak to wet one's beak* – відстебнути грошенят, поділитися награбованим. Ця фразама

використовується виключно італо-американськими мафіозі, запозичена з італійської мови: *farri vagnari a pizza*. У цьому випадку італо-американську мафію слід розглядати не як малу соціальну, а саме як етнічну групу, оскільки *pizza* означає маленької пташечки, що живе саме в Італії [10: 197].

Підводячи підсумки, відзначимо, що фразеологізми завжди якоюсь мірою відбивають світогляд народу, в них відображуються всі його специфічні особливості, тобто фразеологізми – це вербалізація національної картини світу. Говорячи про фразеологію *the Mobspeak*, слід зазначити, що вона увібрала в себе як соціальні особливості мафіозного суспільства, так і етнічні, оскільки італо-американську мафію потрібно розглядати, по-перше, як малу соціальну групу з власними особливостями, традиціями та звичаями, а, по-друге, неможливо не враховувати той факт, що майже всі представники італо-американської мафії є італійського походження. Ця подвійна особливість ставить перед дослідником і подвійне завдання – під час аналізу *the Mobspeak* звертатися також і до особливостей італійської культури та ідиоматичного корпусу італійської мови, оскільки вивчати мову без знань культури її носіїв неможливо. Отримані відомості про фраземи *the Mobspeak* допоможуть досягненню адекватності при перекладі художніх творів про мафію, оскільки найважливішим та найважчим завданням перекладача є збереження та передача саме культурних особливостей мови-оригіналу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Crystal D. The Cambridge Encyclopedia of the English Language (reprinted with corrections). – Cambridge University Press: Cambridge, 2002. – 489 p.
2. Sifakis C. Mobspeak: the Dictionary of Crime Terms. – Checkmark books, 2003. – 352 p.
3. Добровольский Д.О. Национально-культурная специфика во фразеологии // Вопросы языкознания. 1997. – № 6. – С. 33 – 48.
4. Мельник Л.В. Коннотация фразеологизмов: стан і перспективи дослідження // Лінгвістика. – Луганськ: Альма-матер. – 2004. – №1 (2). – С. 106 – 110.
5. Овсянников В. В., Клименко А. Ю. Проблемы лингвистического описания лудической функции в английском языке // Вісник Запорізького державного університету: Сер. Філологічні науки, 2003. – С. 97 – 102.
6. Онищенко Н. А. Коннотативно-культурная семантика фразеологизмов // Мови, культури та переклад у контексті Європейського співробітництва. – 2001. – С. 323 – 326.
7. Rastall P. English in a historical perspective – a neglected inheritance? // English Today, 1999, – 70. – Vol.18. – No. 2. – P. 28 – 32.
8. Арутюнова Н. Д. От образа к знаку // Мышление. Когнитивные науки. Искусственный. – М., 1988.
9. Юнацька А. Б. Вербалізація стереотипів іспаномовної культури в американському варіанті англійської мови: Автореф. дис ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Запорізький національний університет. – Запоріжжя, 2006. – 16 с.
10. Puzo M. The Godfather. – Signet. New American Library, a division of Penguin Group. – 443p.
11. Pistone J. K. Donnie Brasco. – Deep Cover. New American Library: NY. 1999. – 352 p.
12. The Oxford Dictionary of Modern Slang / John Ayto, John Simpson. – Oxford University Press: Oxford/NY. 1992. – 299 p.
13. Петрова Н. Д. Национально-культурные семы в структуре значения английских фразеологических единиц // Вопросы филологии. – 1999. – №2. – С. 14 – 20.
14. Longman Dictionary of Contemporary English. Third Edition. – Harlow, Essex: Longman, 1995. – 1668 p.
15. Новый Большой англо-русский словарь: в 3х томах / Ю.Д. Апресян, Э. М. Медникова, А.В. Петрова и др.; Под общ. Рук. Ю. Д. Апресяна и Э. Медниковой. – 3-е изд., стереотип. – М.: Рус. яз., 1988. – 832 с.
16. Pistone J. K. Mobbed Up. – New American Library: NY. 2000. – 355 p.
17. Merriam-Webster's Collegiate Dictionary // Encyclopaedia Britannica 2004. Deluxe Version. Disc 1-3.
18. Pistone J. K. My undercover life in the Mafia Donie Brasco. – New American Library: NY. 1989. – 413 p.
19. Pistone J. K. Snake eyes. A Donnie Brasco novel. – New American Library: NY. 2001. – 344 p.
20. Lakoff G. Conceptual Metaphor. 1994. – <http://cogsci.berkeley.edu/lakoff/>

Матеріал надійшов до редакції 15.04.2006 р.

Клименко О.Л., Бакалинский М.Л. Фразеологический аспект the Mobspeak как составляющей части криминального социолекта США.

В статье рассматривается корпус фразеологизмов the Mobspeak, своеобразного языка итало-американской мафии мира, с позиции интроспективного анализа. Кроме этого, с целью более глубокого понимания языковой картины представителей итало-американской мафии, проводится компаративный анализ фразеологизмов the Mobspeak с фразеологизмами украинского и русского языков.

Klimenko J.K., Bakalinsky M.L. Phraseological aspect of the Mobspeak as the US underground language component.

The paper analyzes phraseological units of the Mobspeak, the US/Italian Mafia language, from the introspective standpoint. Additionally, the comparative analysis of the Mobspeak phraseological units and those of the Ukrainian and Russian languages has been conducted for better understanding of the US/Italian Mafia language world image.